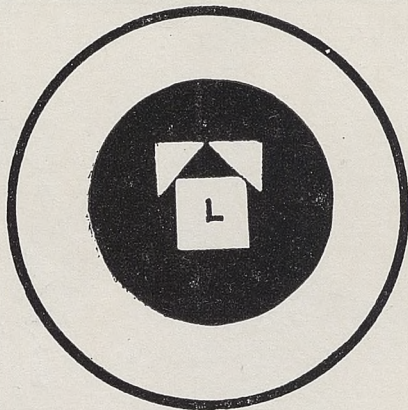

LUCYAN RYDEL
BETLEEM POLSKIE

**Państwowy Teatr Ludowy
w Krakowie**

Dyrektor i kierownik artystyczny
HENRYK GIŻYCKI

Z-ca dyrektora
JERZY MEISSNER

Kierownik literacki
ANDRZEJ OCHALSKI

Kierownik muzyczny
JOLANTA SZCZERBA-KANIK

Lucjan Rydel: „O wierzbo polska”

O wierzbo polska, uboga i siwa,
Jaką ty siłę masz w sobie żywotną!
Choć pień twój zrąbiał i gałęzie potną
Choć rdzeń twój ogniem wypałą do żywa,

Ty w sobie życie chowasz – upoczywa,
Wciąż zmartwychwstajesz i z wiosną powrotną
Ssiesz korzeniami moc z ziemi wilgotną
I młodych pędów zieleń cię okrywa.

Narodzie polski, jakąż niepożyta
Jaka cudowana w tobie tkwi potęga!
Ojczyzna twoja od stu lat zabita

I cios po ciosie do trzew ci aż sięga,
Ty trwasz... Ptak srebrny nad pożogą świta
Feniks twój, z krwi się i ze zgliszcz wylęga.

Bronowice Małe w sierpniu 1915

Lucjan Rydel żyje w pamięci znacznej części polskiego społeczeństwa jako śmieszny gaduła, chłopoman – krakus w cwi-
kierze; – skutek to potężnej sugestii „Wesela” Wyspiańskiego
i jeszcze bardziej pomniejszającej „Plotki o Weselu” Boya-Ze-
leńskiego. Humorystyczną postać Pana Młodego złośliwie skary-
katurował i wyśmiał Boy i taki portret powielano przez lata.
Krzywdzący to obraz i krzywdząca ocena człowieka, który nie-
małe położył zasługi w służbie narodowej sztuki, nauki; w po-
pularyzacji piękna i literatury europejskiej. Lucjana Rydla kon-
terfekt prawdziwy, to przede wszystkim jego życie w kulturze
polskiej. Jego życie i dzieła, jego twórczość bogata i różno-
rodna.

Był człowiekiem o rozległej kulturze humanistycznej i niepośled-
niej erudycji. Był mistrzem polskiego słowa, miłośnikiem historii
i teatru.

Rydel, poeta, dramaturg – autor „Zaczarowanego koia”, „Zyg-
munta Augusta”, „Jeńców”, „Betlejem polskiego” wspaniale pa-
nowanie nad słowem udokumentował przekładami liryków Hora-
cego, „Amora i Psyche” Apulejusza, największej eposu greckiej
„Iliady” Homera (najlepszego do dziś przekładu – niedo-
kończonego, niestety). Był znakomitym tłumaczem literatury fran-
cuskiej, m. in. „Sawantek” Moliera i „Świecznika” Musseta, które
to przekłady, ze względu na walory językowe i sceniczność sta-
wiane były przez ludzi teatru (Trzciński, Solski) wyżej od tłuma-
czeń Boya(!).

Rozkochany w kulturze helleńskiej wydał zbiór poezji (Mito-
logie) pełen motywów greckich. Był doskonałym stylistą a wiersze z
cyklu „Hania” oraz sonety z „Mitologii” stawiają go
w rzędzie najpierwszych poetów polskich.

LUCJAN RYDEL (pastela St. Wyspiańskiego)

Prawdziwą pasją jego życia był teatr. W okresie dyrekcji L. Solskiego piastował stanowisko kierownika literackiego Teatru im. J. Słowackiego, a potem, w sezonie 1915/16 był dyrektorem tej sceny. Historią i teatrem interesował się Rydel od wczesnej młodości. Mając zaledwie dziewiętnaście lat został laureatem nagrody literackiej (za dramat pt. „Mściwój”) przyznanej mu przez najpoważniejszą polską instytucję naukową – Akademię Umiejętności. Był też Lucjan Rydel doskonałym znawcą historii Polski i wielkim patriotą. Patriotyzm swój łączył z prawdziwym umiłowaniem wsi polskiej. Wiążąc się z ludem stał się jednym z pionierów pracy oświatowej na wsi podkrakowskiej. W roku 1903 na łamach „Przeglądu Powszechnego” ogłosił obszerną pracę pt. „Teatr wiejski przyszłości”, w której przedstawił potrzebę teatru dla ludu. Chodził z chłopami do teatru, propagował czytelnictwo na wsi; spod jego pióra wyszła także praca o warzywnictwie i konieczności uprawy jarzyn...

W liście do przyjaciela Františka Vondračka, czeskiego tłumacza polskiej literatury tak pisał: „Im głębiej się zaryję w ziemi, im głębiej się wżyję i wczuję w pracę, w biedę, w życie chłopskie, tym lepiej i głębiej wniknę w samą treść i w samą duszę mojego narodu”.

Uważany był Lucjan Rydel za mistrza we władaniu polszczyzną żywą. Mową więc służył i jako wykładowca kursów im. Baranieckiego i jako docent Akademii Sztuk Pięknych i wreszcie jako prelegent licznych odczytów objazdowych o literaturze i sztuce. Gadał więc, owszem dużo, ale znakomicie i o rzeczach, na których znał się i czuł sercem całym.

JÓZEF DUŻYK

„Betlejem polskie”, napisane w 1904 roku (...), to całkiem osobny, wyodrębniony rozdział w życiu pisarskim Lucjana Rydla. (...) Kanwą tego utworu stała się bożonarodzeniowa opowieść betleemska, wkomponowana w polski, krakowski pejzaż i polskie polityczne warunki. Dalekie Betleem było w tym wypadku niejako pretekstem do napisania uroczego, ludowego kolorowego widowiska, mającego w Polsce swe tradycje w średniowiecznych misteriach żakowskich. (...) Z jego wystawieniem na scenie związany jest szereg opowieści, wspomnień, anegdot. Od pierwszych niemal chwil zdobyło uznanie publiczności, było wystawiane dziesiątki razy, a Solski, wspominając po latach swe sceniczne przeżycia, powie z radością niejaką i wzruszeniem: „Ileż serdecznych, miłych wspomnień wiąże się z tym przepięknym widowiskiem! Aktorzy czuli się zawsze świetnie w rolach z „Betleem”, publiczność przyjmowała je z radością, teatr miał niezawodne powodzenie. Grałem wtedy – i przez następne dziesięć lat – Dziadka z torbą. Pamiętacie tę postać? (...) Bardzo lubiłem tę rolę. Cieszyłem się nią rok w rok. Mając takich partnerów, jak Roman – Jędrzek-Mędrék, Feldman – Arendarz, śpiewak operowy Władysław Paszkowski – Mistrz Twardowski i wszystkie asy lwowskiej sceny, wstawiałem chętnie od najlepszego obiadu czy partii wista, by grać popołudniówkę „Betleem polskiego”. To nie był czas pracy, to były trzy godziny przemilej rozrywki”.

Ogromna była popularność „Betleem”. Teatry – zwłaszcza krakowskie – grały go co roku, a w poszczególnych rolach występowali, prócz Solskiego, Juliusz Osterwa, Józef Węgrzyn, Stefan

Jaracz, Leon Wyrwicz, Maria Dułębiana. Szło i za ocean, by przypominać o Polsce, o polskiej historii, by uczyć polskie dzieci miłości do dalekiej ojczyzny. Doszło nawet do egzotycznej Parany w Brazylii. A wielu ludzi umiało już na pamięć całe strofy, całą sztukę. W 1906 r. ukazało się „Betleem polskie” nakładem D. E. Friedleina. (...) Kolorowe ilustracje malował szwagier Rydla, Włodzimierz Tetmajer. (...) Malował szopkę pod słomianą strzechą i kontury wawelskich wież, malował robotników i rzemieślników pod czerwonym sztandarem, obok Herodowego tronu ustawiał Prusaków w pikelhaubach i wieszał złowrogie czarne pruskie orły, wskrzeszał mundury wojska polskiego, kościuszkowskie sukmany, gronostaje królów, orły polskie. (...)

Akcja żywa, potoczysta, język jędrny, w całej swej krasie, polska rzeczywistość, polska tradycja, legendy i zwyczaje. Grzymała-Siedlecki w 1961 roku napisał, że dzisiejsze pokolenie nic nie wie o Rydlowym „Betleem”, „które stało się przecie wzorem dla wszystkich literackich szopek – satyrycznych czy obrzędowych, jak i widowisk w rodzaju „Pastorałek” Leona Schillera”. To właśnie pierwszy Rydel w latach niewoli wpadł na genialny pomysł, by szopkę betleemską ożywić polską historią i przeżyciami Polaków, co mu się udało w całej pełni. Stworzył barwne, soczyste ludowe widowisko, i patriotyczny fresk polskich losów”.

OBSADA:

Maciek
Stach
Jasiek
Kuba
Walek
Wojtek
Franek
Bardos
Aniołowie

Żyd
Herod
Kancierz
Podskarbi
Marszałek
Arcykapłan
Hetman
Królowa
Śmierć
Diabeł
Chór

JERZY SZOZDA
KRZYSZTOF WOJCIECHOWSKI
JANUSZ KRAWCZYK
ZBIGNIEW HORAWA
KRZYSZTOF GÓRECKI
TOMASZ POŹNIAK
MARIAN JASKULSKI
ZDZISŁAW KLUCZNIK
JOLANTA BIELA
DAGMAR BILIŃSKA
TERESA M. LIPOWSKA
ZDZISŁAWA WILKÓWNA
RYSZARD ZAORSKI
ANDRZEJ GAZDECZKA
ALEKSANDER BEDNARZ
ADAM DZIESZYŃSKI
WŁADYSŁAW BUŁKA
KAZIMIERZ WITKIEWICZ
WACŁAW ULEWICZ
MAJA WIŚNIEWSKA
JADWIGA LESIAK
JACEK STRAMA
BOGUSŁAWA CZUPRYNÓWNA
EUGENIA HORECKA
BOŻENA KRZYŻANOWSKA
KATARZYNA LIS
BARBARA STESŁOWICZ
WANDA SWARYCZEWSKA
HANNA WIETRZNY
ZBIGNIEW GORZOWSKI
KRZYSZTOF GÓRECKI
ZBIGNIEW HORAWA
MARIAN JASKULSKI
ZDZISŁAW KLUCZNIK
ANDRZEJ KOZAK
JANUSZ KRAWCZYK
JAN KRZYWDZIAK
TOMASZ POŹNIAK
PIOTR RÓŻAŃSKI
ADAM SADZIK
JERZY SZOZDA

Twardowski
Dziadek
Mieszczka
Chłopka Świętokrzyska
Wieśniaczka
Krawiec
Piekarz
Kuśnierz
Szewc
Stolarz
Kowal
Kazimierz Wielki
Jagiello
Jadwiga
Sobieski
Konfederat barski
Kosynier
Legionista Dąbrowskiego
Ułan z 1831
Powstańcy z 1863

Mieszczka z Poznańskiego
Matka Boska
Św. Józef
Górale

Kujawiacy
Krakowiacy

oraz....

Uczniowie Szkoły Muzycznej I St. w Nowej Hucie

PIOTR RÓŻAŃSKI
ZDZISŁAW KLUCZNIK
BARBARA STESŁOWICZ
KRZYSTYNA RUTKOWSKA
EUGENIA HORECKA
TOMASZ POŹNIAK
RYSZARD ZAORSKI
WŁADYSŁAW BUŁKA
ANDRZEJ KOZAK
JAN KRZYWDZIAK
ANDRZEJ GAZDECZKA
KAZIMIERZ WITKIEWICZ
JANUSZ R. NOWICKI
DAGMAR BILIŃSKA
ADAM DZIESZYŃSKI
WACŁAW ULEWICZ
PIOTR RÓŻAŃSKI
ALEKSANDER BEDNARZ
KRZYSZTOF GÓRECKI
HENRYK GIŻYCKI
HANNA WIETRZNY
BOGUSŁAWA CZUPRYNÓWNA
KATARZYNA LIS
JAN BRZEZIŃSKI
WANDA SWARYCZEWSKA
ADAM SADZIK
JACEK STRAMA
× × ×
JOLANTA BIELA
BOŻENA KRZYŻANOWSKA
JADWIGA LESIAK
MAJA WIŚNIEWSKA
ZBIGNIEW GORZOWSKI
MARIAN JASKULSKI
× × ×

Reżyseria: HENRYK GIŻYCKI

Opieka artystyczna: BRONISŁAW DĄBROWSKI

Scenografia i kostiumy: JÓZEF NAPIÓRKOWSKI

Choreografia: JACEK TOMASIK

Opracowanie muzyczne: EWA LIS

Asystent reżysera: BARBARA STESŁOWICZ

Muzyka do tańca „Śmierci” i „Diabła”: JOLANTA SZCZERBA – KANIK

Inspicjent: DOROTA WYSOCKA

Sufler: ALICJA BRĄCZEK

PREMIERA: 21 GRUDNIA 1979

Prapremiera „Betlejem polskiego” odbyła się 28. XII. 1904 r. w Teatrze Miejskim we Lwowie. Krakowska prapremiera w reżyserii autora miała miejsce dnia 6. I. 1905 r. w Teatrze Ludowym przy ul. Krowoderskiej.

Do Františka Vondračka

Karta z fotografią wrzesińskich dzieci datowana 29. XII. 1901 r. „Posyłam Wam to, co jest dziś w Polsce naszym bólem, naszą dumą i naszą nadzieją. O tę garstkę dzieci rozbija się moc wielkiego państwa, które światem trzęsie. Ich oporu bohaterskiego nie mogli złamać Niemcy. Oto pruska rzeź betleemska, równie bezskuteczna jak była Heroda”.

(...) „Betleem polskie” okazało się w rzeczy samej ozdobą repertuaru teatru ludowego, jednocząc w sobie rzadko kiedy spotykane przymioty wdzięku, artystycznej prostoty, naiwności czucia i wyobraźni, misternej formy, przy szczęśliwej i trafnej pomysłowości opracowania. Już pierwszy obraz „przemawia czarem niekłamanej swojskości”. (...) Rzecz to prawdziwie wielkiego talentu z motywów powszechnie znanych stworzyć całość obrazową, jednolitą i organiczną, zamkniętą w nienagannej ramie artystycznej”.

„Czas” 13 stycznia 1905 roku – Konrad Rakowski po premierze w Teatrze Ludowym w Krakowie.

SPÓŁDZIELNIA PRACY RĘKODZIELA LUDOWEGO I ARTYSTYCZNEGO im. STANISŁAWA WYSPIAŃSKIEGO

w Krakowie zajmuje czołowe miejsce wśród ponad 100 jednostek zrzeszonych w Związku „Cepelia”.

Spółdzielnia została założona w 1945 r. przez grono krakowskich artystów i wykonywała usługi z zakresu plastyki użytkowej zajmując się ponadto w małym stopniu produkcją o charakterze artystycznym. Sytuacja uległa zmianie, kiedy w 1949 r. Spółdzielnia została włączona do grona członków „CEPELII”. Profil jej produkcji musiał sprostać specyfice „cepeliowskiej”, a dalsze wzornictwo oparte zostało o niezmiernie bogatą i różnorodną sztukę ludową regionu krakowskiego.

Aktualnie zakres produkcji Spółdzielni Pracy R. L i A im. Wyspiańskiego obejmuje:

- **gobeliny** – wełniane tkaniny dekoracyjne o motywach figuralnych i architektonicznych
- **kilimy** – wełniane tkaniny dekoracyjne z motywami roślinnymi, figuralnymi i geometrycznymi
- **tkaniny dekoracyjne**
- **stroje ludowe** – wierne etnograficznie, dla zespołów pieśni i tańca oraz wytwórni filmowych
- **odzież**
- **lalki w strojach ludowych** – oryginalnych i stylizowanych na strojach historycznych, które wykonuje jako jedyna Spółdzielnia w Polsce
- **pamiątkarstwo**
- **galanterię drewnianą.**

Działalność Spółdzielni jest nierozłącznie związana z miastem i regionem krakowskim. Jest ona inicjatorką i coroczną organizatorką barwnego widowiska pn. „Wesele krakowskie”, współpracuje przy organizowaniu Międzynarodowych Targów Sztuki Ludowej, w ramach których zainicjowała „Wianek krakowski. Sprawuje stały patronat nad Ośrodkami Kultury i Informacji Polskiej w krajach socjalistycznych.

Spółdzielnia prowadzi sprzedaż własnych wyrobów i wzorów w dwóch placówkach handlowych, jakie posiada w Krakowie – w sklepie wzorcowym przy ul. Szewskiej 22 oraz sklepie pamiątkarskim przy pl. Mariackim 9.

Y M I G O A R T Y S T S

SPÓŁDZIELNIA PRACY RĘKODZIEŁA ARTYSTYCZNEGO

w Krakowie ul. Krowoderska 5 poleca:

- usługi złotniczo-jubilerskie oferując przy tym wybór pięknych kamieni jubilerskich oraz atrakcyjne wzory biżuterii w swoich zakładach usługowych:

W KRAKOWIE

- Nr 11, ul. Meiselsa 2
- Nr 12, ul. Sławkowska 16

- Nr 13, ul. Wawrzyńca 34
- Nr 14, ul. Rakowicka 99
- Nr 16, ul. Wiślna 9 (wyroby w srebrze)
- Nr 17, os. Kościuszkowskie 5, pawilon 1A

W WIELICZCE:

- Nr 15, os. Lekarskie 2/17

W TARNOWIE:

- Nr 18, Rynek 15

W KALWARII ZEBRZYDOWSKIEJ:

- Nr 20, Rynek 39
- oraz w stałych punktach przyjęć:

W NOWYM SĄCZU:

- Nr 1, ul. Kilińskiego 11 (dnia 21 każdego miesiąca)

W NOWYM TARGU:

- Nr 2, Rynek, Ratusz (w drugi czwartek każdego miesiąca)

W ŻAKOPANEM:

- Nr 3, Bazar ZWW „Cepelia”, ul. Krupówki 53 (dnia 25 każdego miesiąca)

W WARSZAWIE:

- Nr 4, pl. Konstytucji 5 – sklep „Cepelia” (dnia 16 i 17 każdego miesiąca)

W KATOWICACH:

- Nr 5, ul. Armii Czerwonej 6 (dnia 20 każdego miesiąca)

W BIELSKU-BIAŁEJ:

- Nr 6, ul. Bogena Gerszona Dua 5 – sklep „Cepelii” (dnia 9 każdego miesiąca).

W OPOLU:

- Nr 7, ul. Krakowska 1 – sklep „Cepelii” (dnia 2 każdego miesiąca)

W LUBLINIE:

- Nr 8, ul. Narutowicza 9 – sklep „Cepelii” (dnia 6 każdego miesiąca)

W SUCHEJ BESKIDZKIEJ:

- Nr 9, ul. Kościelna 4 (w drugi wtorek każdego miesiąca)
- usługi grawerskie
- wyceny wyrobów z metali szlachetnych
- szlifowanie kamieni jubilerskich:

Nr 11, Kraków, ul. Meiselsa 2

- skup korali i kamieni jubilerskich:

Nr 12 Kraków, ul. Sławkowska 16 (w każdy czwartek)

- sprzedaż wyrobów ze złota i srebra, biżuterii i galanterii, wyrobów użytkowych i artystycznych:

W KRAKOWIE:

Galeria Srebra, ul. Floriańska 10
Sukiennice, stoisko nr 44

W TARNOWIE:

Rynek 15

W KALWARII ZEBRZYDOWSKIEJ:

Rynek 39.

ARCHIWUM
P. TEATRU LUDOWEGO
W NOWEJ HUCIE

Nr poz. 149

Koordynacja pracy artystycznej
ELŻBIETA MACH

Kierownik działu adm.-gosp.
JERZY KOLAK

Kierownik techniczny
STEFAN SŁOBODZIAN

Oświetlenie
LUDWIK KOLANOWSKI

Akustyka
JACEK SIEWIOR ; STANISŁAW TARASEK

Brygadier sceny
EDWARD GÓRSKI

Kierownictwo pracowni krawieckich
WŁADYSŁAWA BIRONT I ADAM KISZKA

Pracownia perukarska
ELWIRA I HENRYK JARGOSZOWIE

Prace modelatorskie
EDWARD SOLECKI

Prace malarskie
WŁADYSŁAW GRABOWSKI

Prace stolarskie
ZYGMUNT OSIKA

Prace ślusarskie:
ANTONI WTOREK

Tapicer
STANISŁAW KASPRZYK

Opracowanie graficzne programu
BARBARA BUJAS-SZOZDA

Biuro darmowe
Cena 20 złotych